

ΕΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΝ ΕΓΓΡΑΦΟΝ ΤΟΥ 1860

Μεταξὺ διαφόρων ἐγγράφων ἀναγομένων εἰς γεγονότα τῶν ἐτῶν 1792 - 1898, ἅτινα εὔρον ἐν τῇ πατρικῇ μου οἰκίᾳ, κειμένη ἐν τῷ χωρίῳ Ἐξω Ποτάμους τῆς ἐπαρχίας Λασιθίου, περιλαμβάνεται καὶ τὸ κατωτέρω δημοσιευόμενον ἐγγραφοῦν, ὃπερ ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐπιβολὴν καὶ εἴσπραξιν τοῦ στρατιωτικοῦ φόρου¹ τῶν ἐτῶν Ἐγίρας 1274 καὶ 1275² ἀπὸ τοὺς Χριστιανοὺς κατοίκους τοῦ ἐν λόγῳ χωρίου.

Πρόκειται περὶ ἐντύπου τουρκιστὶ γεγραμμένης γνωστοποιήσεως, ἐκδοθείσης ἐκ μέρους τῆς ἀρμοδίας οικονομικῆς ὑπηρεσίας τῆς πόλεως Ἡρακλείου, μὴ ἀναφερούσης ὅμως τὴν ἀρχὴν ἢ τὸ πρόσωπον πρὸς ὃ ἀπευθύνεται καὶ γνωστοποιούσης, διὰ χειρογράφου συμπληρώσεως τοῦ κενοῦ ἀφεθέντος χώρου τοῦ ἐγγράφου, ὅτι ὁ στρατιωτικὸς φόρος διὰ τὰ δύο ὡς ἀνωτέρω ἀναφερόμενα ἔτη τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου τούτου ἀνήρχετο εἰς τὸ συνολικὸν ποσὸν τῶν 2932 γροσίων καὶ εἴκοσι παράδων. Τὸ ἐγγραφοῦν τοῦτο φέρει χρονολογίαν 22 Ραμαζάν 1277 καὶ σφραγίδα τουρκικὴν μὲ τὸ ὄνομα Ἀλῆ Τεβφίκ.

¹ Ἐκ τοῦ ἐντύπου τοῦ ἐγγράφου καὶ τοῦ στερεοτύπου τοῦ περιεχο-

¹) *Askeriye bedeliyeleri* ἢ *Bedeli Askeri* ὡς ἦτο ἀργότερον γνωστόν, ἦτοι στρατιωτικὸν ἀντίκρυσμα εἰσπραττόμενον ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς ἀντὶ τοῦ κεφαλικοῦ φόρου, τζιζιγιέ λεγομένου πρότερον. Ὁ κεφαλικὸς φόρος κατηργήθη κατὰ τὸ 1839, ὅποτε ὁ Σουλτάν Ἀβδούλ Μειτζήτ, ἅμα τῇ ἀνόδῳ του εἰς τὸν θρόνον, ἠθέλησε νὰ εἰσαγάγῃ ὠρισμένας διοικητικὰς μεταρρυθμίσεις, τὰς γνωστὰς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Τανζιμάτ*. Ὁ μέχρι τότε τρόπος εἰσπράξεως τοῦ κεφαλικοῦ φόρου κατηργήθη καὶ τῇ εἰσηγήσει τοῦ Πατριαρχείου ἀπεφασίσθη ὅπως εἰσπράττεται οὗτος ὑπὸ τῶν κοινοτήτων. Δύο ἔτη ὅμως μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῶν μεταρρυθμίσεων, ἅμα τῇ πτώσει ἐκ τῆς *M. Be. ζυρείας* τοῦ *Ρεσίτ Πασᾶ* καὶ τῷ διορισμῷ τοῦ Ἰζέτ Πασᾶ, ἐπῆλθον τροποποιήσεις τινὲς εἰς ὠρισμένα ἄρθρα τοῦ *Τανζιμάτ* καὶ μετὰ τούτων ἀπεφασίσθη, τῇ εἰσηγήσει πάλιν τοῦ Πατριαρχείου, ὅπως εἰσπράττεται ὁ φόρος οὗτος, ὡς καὶ πρότερον, κατὰ κεφαλὴν. Ὅταν ὅμως, μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἐτῶν, ἀνέλαβε πάλιν τὴν *M. Βεζυρείαν* ὁ *Ρεσίτ Πασᾶς* ἐπανέφερε τὸ σύστημα τῆς ὑπὸ τῶν κοινοτήτων εἰσπράξεως τοῦ φόρου τούτου. Κατὰ τὸ *Χάτ Χουμαγιούν* τοῦ 1856 ὁ κεφαλικὸς φόρος ἤλλαξε τελειωτικῶς ὀνομασίαν, ὀνομασθεὶς στρατιωτικὸν ἀντίκρυσμα (*Bedeli Askeri*), καταβαλλόμενος ὑπὸ τῶν χριστιανῶν διὰ τὴν ἀπὸ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας ἐξαίρεσίν των. Κατὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Συντάγματος τῷ 1908 καὶ τὴν στρατολογίαν τῶν Χριστιανῶν κατηργήθη τελειωτικῶς ὁ φόρος οὗτος.

²) Τῶν ἐτῶν 1857 καὶ 1858.

μένου του, διαφέροντος μόνον κατὰ τὸ ποσὸν τοῦ εἰσπρακτέου φόρου, τείνει τις νὰ πιστεύσῃ, ὅτι τοιαῦται ἔντυποι γνωστοποιήσεις θὰ ἀπηθύνοντο τὴν ἐποχὴν ἐκείνην πρὸς ἅπαντας σχεδὸν τοὺς προέδρους τῶν κεφαλοχωρίων τῆς νήσου γνωρίζουσαι εἰς αὐτοὺς τὸν ἐπιβληθέντα εἰς τοὺς ὑποφόρους κατοίκους των στρατιωτικὸν φόρον.

Κάτωθι τῆς τουρκιστὶ γεγραμμένης κοινοποιήσεως ταύτης εὐρίσκειται ἰδιόγραφος ἑλληνικὴ μετάφρασις, μὴ ἀνταποκρινομένη ὅμως πλήρως πρὸς τὸ τουρκικὸν κείμενον³ μὲ τὴν ὑπογραφήν, *Ἡ Δημογεροντία τοῦ τμήματος Ἡρακλείου* καὶ τὴν σφραγίδα μὲ τὴν λέξιν, *Δημογεροντία*⁴ καὶ σταυρὸν εἰς τὸ μέσον ταύτης. Ἐκ τούτου συμπεραίνει τις ὅτι ἡ ἀγγελία ἐκοινοποιεῖτο κατ' ἀρχὴν ἐκ μέρους τῆς τουρκικῆς ὑπηρεσίας πρὸς τὴν Δημογεροντίαν τοῦ Ἡρακλείου, ἡ ὁποία, ἀναγράφουσα κάτωθι αὐτῆς περιληπτικὴν μετάφρασιν τοῦ τουρκικοῦ κειμένου, ἀπέστειλε ταύτην εἰς τὸν πρὸς ὃν ὄρον.

Ἐπειδὴ ἐλάχιστα τυγχάνουσι γνωστὰ τὰ περὶ τοῦ ἰσχύσαντος ἐν Κρήτῃ φορολογικοῦ συστήματος ἐπὶ τουρκοκρατίας, οὔτε δὲ ἐγγράφη μέχρι τοῦδε λεπτομερῆς τις πραγματεία ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, ἔκρινενα καλὸν νὰ προβῶ εἰς τὴν δημοσίευσιν τοῦ παρόντος ἐγγράφου, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι προσφέρω μικράν τινα συμβολὴν εἰς τὸ ἰσχύσαν ἐν Κρήτῃ φορολογικὸν σύστημα κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ 19ου αἰῶνος.

Τὸ ἐγγράφον ἔχει ὡς ἑξῆς :

« Διὰ νὰ γίνῃ δικαία ἡ μοίρασις τοῦ στρατιωτικοῦ φόρου τῶν δύο ἐτῶν τοῦ ὀθωμανικοῦ 1274 καὶ 1275 εἰς τὸ σαντζάκι⁵ τοῦ Ἡρακλείου, διὰ νὰ μὴν ἔχη κανεὶς ἔπειτα λόγον νὰ παραπονεθῇ, ἔγινεν ἐκ νέου καταγραφή τοῦ ψυχομετροῦ ἐκείνων ὁποῦ κατὰ τὸ Βασιλικὸν φερμάνι⁶

³) Ὡς μὲ ἐπληροφόρησεν ὁ μεταφραστὴς τοῦ Τουρκικοῦ Ἀρχείου Ἡρακλείου κ. Νικ. Σταυρινίδης, τὸν ὁποῖον εὐχαριστῶ καὶ ἐντεῦθεν διὰ τὰς χορηγηθείσας μοι πληροφορίες.

⁴) Ὡς γνωστὸν ὁ θεσμὸς τῶν Δημογεροντιῶν συνεστήθη ἐπισήμως ἐν Κρήτῃ κατὰ τὸ 1858. Βλ. Κώδ. 95 σελ. 81 καὶ 85 τοῦ Τουρκ. Ἀρχείου Ἡρακλείου, ἐνθα τὸ ἐκδοθὲν ἐπὶ τῇ περιστάσει σουλτανικὸν φερμάνιον ὑπὸ χρονολ. 15 Τζεμαζιεβέλ 1276 (1859 μ. Χ.) καὶ ὁ διέπων τὰς δημογεροντίας κανονισμὸς. Χαρακτηριστικὴ ἐπὶ τούτοις ἡ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐγγράφου σφραγὶς τῆς Δημογεροντίας Ἡρακλείου μὲ τὴν χρονολογίαν 1858. Πρὸβλ. σχετικῶς καὶ Ν. Σταυράκης: Στατιστικὴ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Κρήτης Ἀθήνησι 1890, σ. 159

⁵) Σαντζάκι, διοικητικὴ ὑποδιαίρεσις τοῦ βελαγιετ, ἡ-οι τῆς Γ. Διοικήσεως. Οὕτω ἐπωνομάσθη διοικητικῶς ὁ Ν. Ἡρακλείου μετὰ τὴν μεταφορὰν τῆς πρωτεύουσας τῆς νήσου εἰς Χανιά.

⁶) Θὰ ἐννοῆ ἴσως τὴν ἐκδοθεῖσαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ μηνὸς Τζεμαζιελαχίρ 1272 (18 Φεβρουαρίου 1856) αὐτοκρατορικὴν διαταγὴν, τὴν γνωστὴν ὡς Χατ - Χουμαγιούν ἢτοι αὐτόγραφον σουλτανικὴν διαταγὴν.

ὑποχρεοῦνται γὰρ πληρώσουν στρατιωτικὸν φόρον, μὲ τὸ μέσον ὄλων τῶν χριστιανῶν κατοίκων Προεσιώτων καὶ Κοιζαιπασήδων, κατὰ τὰς καταγραφὰς ὄλων γενικῶς τῶν χωρίων ἀναλόγως πρὸς γρόσια 28 καὶ πινάδες 30 κάθε ὄνομα Ὅθεν κατὰ τὴν καταγραφὴν τοῦ χωρίου σας Ποτάμου τῆς ἐπαρχίας Λαιθίου, πρὸς γρόσια 28 3/4 ἀναλόγως γρόσια δύο χιλιάδες ἑννεακόσια τριάντα δύο καὶ μισὸ διὰ τὰ δύο ἔτη 74 - 75. Διὰ τὰ γίνη δὲ ἡ μοίρασις μὲ δικαιοσύνην ἀναλόγως τῆς κινητῆς καὶ ἀκινήτου περιουσίας καὶ δυνάμεως τοῦ καθενὸς καὶ διὰ τὰ μὴν ἀδικηθῆ κανεῖς, ὡς τὸ ὑψηλὸν φερῶντι, διὰ ταῦτα, ἀποσιέλλεται ἡ παροῦσα πιστοποιήσις».

Ἡράκλειον τὴν 26 7βρίου 1860

Ἡ Δημογεροντία τοῦ Τμήματος Ἡρακλείου

Τ. Σ. Δημογεροντία

+

1858

Εἰς τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν, ἐπὶ τοῦ περιθωρίου αἱ λέξεις: Λαιθί, Ποτάμους, ἀριθ. 12, καὶ κάτωθι τούτων ὁ ἑξῆς λογαριασμός:

51 ὀνόματα	
ἀριθ. γροσ.	28 3/4
γρόσια	1466.10
»	1466.10
2 ἐτῶν γρ.	<u>2932.20</u>

Ι. Σ. ΑΛΕΞΑΚΗΣ
Στρατηγός